

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 24 października 2019 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych – Dyrektywa 2014/41/UE – Europejski nakaz dochodzeniowy w sprawach karnych – Artykuł 5 ust. 1 – Formularz określony w załączniku A – Część J – Brak środków odwoławczych w wydającym państwie członkowskim

W sprawie C-324/17

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria) postanowieniem z dnia 23 maja 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 maja 2017 r., w postępowaniu karnym przeciwko

Ivanowi Gavanozovowi

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, M. Safjan i L. Bay Larsen (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, J. Vlácilu i A. Brabcovú, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu węgierskiego przez Z. Fehéra, G. Koósa i R. Kissné Bertę, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niderlandzkiego przez M.K. Bulterman i J. Langeru, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu austriackiego przez G. Eberharda, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez R. Troostersa i I. Zaloguina, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 kwietnia 2019 r.,

* Język postępowania: bułgarski.

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 ust. 4, art. 6 ust. 1 lit. a) i art. 14 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych (Dz.U. 2014, L 130, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko Ivanowi Gavozovowi, oskarżonemu o kierowanie organizacją przestępczą i popełnienie przestępstw podatkowych.

Ramy prawne

- 3 Motywy 21, 22 i 38 dyrektywy 2014/41 mają następujące brzmienie:
 - „(21) Aby współpraca między państwami członkowskimi w sprawach karnych przebiegała szybko, skutecznie i spójnie, potrzebne jest określenie terminów. Decyzję co do uznania lub wykonania należy podjąć, a daną czynność dochodzeniową – wykonać, równie szybko i potraktować równie priorytetowo jak w podobnej sprawie krajowej. Aby decyzja lub wykonanie nastąpiły w rozsądnym czasie lub aby dochowane zostały wymogi formalne państwa wydającego, należy określić terminy.
 - (22) Dostępne środki odwoławcze przeciwko END [europejskiemu nakazowi dochodzeniowemu] powinny przynajmniej być równoważne środkom odwoławczym dostępnym w sprawie krajowej przeciwko danej czynności dochodzeniowej. Zgodnie z własnym prawem krajowym państwa członkowskie powinny zagwarantować możliwość zastosowania tych środków odwoławczych, w tym przez poinformowanie w odpowiednim czasie wszelkich zainteresowanych stron o możliwościach i sposobach korzystania z nich. [...]
 - [...]
 - (38) Ponieważ cel niniejszej dyrektywy, a mianowicie wzajemne uznawanie decyzji o pozyskiwaniu materiału dowodowego, nie może zostać osiągnięty w sposób wystarczający przez państwa członkowskie [...].”
- 4 Artykuł 1 ust. 4 tej dyrektywy stanowi:

„Niniejsza dyrektywa nie ma wpływu na obowiązek poszanowania praw podstawowych i podstawowych zasad prawnych zapisanych w art. 6 TUE, w tym prawa do obrony osób objętych postępowaniem karnym, ani nie wpływa na obowiązki ciążące w tym względzie na organach wymiaru sprawiedliwości”.
 - 5 Artykuł 5 ust. 1 akapit pierwszy wspomnianej dyrektywy przewiduje:

„Organ wydający wypełnia formularz END określony w załączniku A, podpisuje go i poświadcza prawdziwość i poprawność zawartych w nim informacji”.

6 Artykuł 6 ust. 1 tej samej dyrektywy stanowi:

„Organ wydający może wydać END jedynie wówczas, gdy spełnione są następujące warunki:

a) wydanie END jest konieczne i proporcjonalne do celów postępowania, o którym mowa w art. 4, przy uwzględnieniu praw przysługujących podejrzanemu lub oskarżonemu; oraz

[...]”.

7 Artykuł 14 dyrektywy 2014/41 ma następujące brzmienie:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, by w odniesieniu do czynności dochodzeniowych wskazanych w END przysługiwały środki odwoławcze równoważne środkom, które przysługiwałyby w podobnej sprawie krajowej.

2. Merytoryczne [Materialnoprawne] podstawy wydania END można kwestionować wyłącznie w drodze zarzutu [skargi] w państwie wydającym, bez uszczerbku dla gwarancji dotyczących praw podstawowych w państwie wykonującym.

3. O ile nie podważy to poufności dochodzenia zgodnie z art. 19 ust. 1, organ wydający i organ wykonujący przedsięwzięją stosowne środki, by zapewnić przekazanie informacji o przewidzianych w prawie krajowym możliwościach skorzystania ze środków odwoławczych, gdy zaistnieje możliwość ich zastosowania, i w odpowiednim czasie, by umożliwić ich skuteczne wykonanie.

4. Państwa członkowskie zapewniają, by terminy na skorzystanie ze środka odwoławczego były takie same jak terminy obowiązujące w podobnych sprawach krajowych i by były stosowane w sposób gwarantujący możliwość skutecznego skorzystania z tych środków odwoławczych przez osoby, których to dotyczy.

5. Organ wydający i organ wykonujący informują się nawzajem o środkach odwoławczych, z których skorzystano przeciw wydaniu, uznaniu lub wykonaniu END.

6. Wniesienie środka odwoławczego nie wstrzymuje wykonania czynności dochodzeniowej, chyba że taki skutek przewidziano w odniesieniu do podobnych spraw krajowych.

7. Państwo wydające uwzględnia skuteczne zakwestionowanie na drodze prawnej uznania lub wykonania END zgodnie z prawem krajowym. Bez uszczerbku dla krajowych przepisów proceduralnych państwa członkowskie zapewniają, by w postępowaniu karnym w państwie wydającym przy ocenie materiału dowodowego uzyskanego za pomocą END przestrzegane było prawo do obrony i do rzetelnego postępowania”.

8 Artykuł 36 ust. 1 tej dyrektywy przewiduje:

„Do dnia 22 maja 2017 r. państwa członkowskie przyjmują niezbędne środki, by spełnić wymogi niniejszej dyrektywy”.

9 Część J formularza znajdującego się w załączniku A do wspomnianej dyrektywy, zatytułowana „Środki odwoławcze”, brzmi następująco:

„1. Proszę wskazać, czy przeciwko wydaniu END wnoszono już środek odwoławczy, a jeżeli tak, proszę podać bardziej szczegółowe informacje (opis środka odwoławczego, w tym kroki, które należy podjąć, i terminy, których należy przestrzegać):

[...]

2. Organ w państwie wydającym, który może dostarczyć dalszych informacji o procedurach korzystania ze środków odwoławczych w państwie wydającym oraz o dostępności pomocy prawnej i tłumaczeń ustnych i pisemnych:

Nazwa: [...]

Osoba kontaktowa (jeśli dotyczy): [...]

Adres: [...]

Numer telefonu: (nr kierunkowy kraju) (numer kierunkowy miejscowości) [...]

Numer faksu: (numer kierunkowy kraju) (numer kierunkowy miejscowości) [...]

Adres poczty elektronicznej: [...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 10 Przeciwno Ivanowi Gavanzovowi toczy się w Bułgarii postępowanie karne w związku z udziałem w organizacji przestępczej utworzonej w celu popełniania przestępstw podatkowych.
- 11 W szczególności jest on podejrzany o przywóz do Bułgarii, za pośrednictwem spółek-przykrywek, cukru pochodzącego z innych państw członkowskich, zaopatrując się w szczególności u spółki z siedzibą w Republice Czeskiej, reprezentowanej przez Y, a także o sprzedaż tego cukru na rynku bułgarskim, bez rozliczenia i uiszczenia podatku od wartości dodanej (VAT), przedstawiając dokumenty o nieprawdziwej treści, zgodnie z którymi wspomniany cukier został wywieziony do Rumunii.
- 12 W tym kontekście Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria) w dniu 11 maja 2017 r. postanowił wydać europejski nakaz dochodzeniowy mający na celu przeprowadzenie przez organy czeskie przeszukania i zajęcia zarówno w pomieszczeniach wspomnianej spółki z siedzibą w Republice Czeskiej, jak i w miejscu zamieszkania Y, oraz przesłuchanie Y w charakterze świadka za pomocą wideokonferencji.
- 13 W związku z wydaniem tego nakazu wspomniany sąd wskazuje, że napotkał trudności przy wypełnianiu części J formularza zawartego w załączniku A do dyrektywy 2014/41, która to część dotyczy środków odwoławczych.
- 14 Wspomniany sąd zauważa w tym względzie, że prawo bułgarskie nie przewiduje żadnego środka odwoławczego od decyzji nakazujących przeprowadzenie przeszukania, zajęcia lub przesłuchania świadków. Niemniej jednak sąd ten uważa, że art. 14 tej dyrektywy zobowiązuje państwa członkowskie do ustanowienia takich środków odwoławczych.
- 15 Sąd odsyłający uściśla również, że w prawie bułgarskim w przypadku orzeczeń sądowych nakazujących takie środki państwa nie można pociągnąć do odpowiedzialności w razie powstania szkody, jeżeli środki te nie dotyczą bezpośrednio oskarżonego.
- 16 W tych okolicznościach Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
„1) Czy art. 14 dyrektywy 2014/41 stoi na przeszkodzie przepisom i orzecznictwu krajowemu, które nie dopuszczają kwestionowania – ani w drodze bezpośredniego zaskarżenia orzeczenia sądu, ani w drodze odrębnego pozwu o zasądzenie odszkodowania – materialnoprawnych podstaw

orzeczenia sądu o wydaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego, mającego na celu przeprowadzenie przeszukania w nieruchomości mieszkalnej i w nieruchomości należącej do przedsiębiorstwa, zajęcia określonych przedmiotów, a także przesłuchania świadka?

- 2) Czy art. 14 ust. 2 dyrektywy 2014/41 bezpośrednio i natychmiastowo uprawnia zainteresowaną osobę do zaskarżenia orzeczenia sądu o wydaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego, niezależnie od braku takiej możliwości procesowej w prawie krajowym?
- 3) Czy zainteresowaną osobą w rozumieniu art. 14 ust. 4 dyrektywy 2014/41, jest w świetle art. 14 ust. 2 w związku z art. 6 ust. 1 lit. a) i w związku z art. 1 ust. 4 tej dyrektywy osoba, przeciwko której wniesiono akt oskarżenia, w przypadku gdy czynność polegająca na gromadzeniu dowodów dotyczy osoby trzeciej?
- 4) Czy zainteresowaną osobą w rozumieniu art. 14 ust. 4 w związku z art. 14 ust. 2 dyrektywy 2014/41 jest osoba, która zamieszkuje w – lub korzysta z – nieruchomości, w której zostaje przeprowadzone przeszukanie i zajęcie lub osoba, która zostanie przesłuchana w charakterze świadka?”

W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 17 Rząd czeski podnosi na wstępie, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest niedopuszczalny ze względu na to, że sporny w postępowaniu głównym europejski nakaz dochodzeniowy został wydany, zanim upłynął termin transpozycji dyrektywy 2014/41, w momencie gdy dyrektywa ta nie została transponowana przez wydające państwo członkowskie.
- 18 W tym względzie należy przede wszystkim zauważyć, że przewidziany w jej art. 36 termin transpozycji dyrektywy 2014/41 upłynął, gdy sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału z niniejszym wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.
- 19 Następnie, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 46 opinii, dyrektywa ta została transponowana zarówno w Bułgarii, jak i w Republice Czeskiej w toku postępowania przed Trybunałem.
- 20 Wreszcie z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że o ile sąd odsyłający zdecydował o wydaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego w celu przeprowadzenia środków dochodzeniowych będących przedmiotem postępowania głównego w Republice Czeskiej, o tyle sąd ten nie przystąpił jeszcze do wydania tego europejskiego nakazu dochodzeniowego z uwagi na trudności, jakie napotkał przy wypełnianiu części J formularza zawartego w załączniku A do dyrektywy 2014/41.
- 21 W sprawie w postępowaniu głównym sąd odsyłający jest zatem zobowiązany do wydania, w stosownym przypadku, europejskiego nakazu dochodzeniowego regulowanego tą dyrektywą.
- 22 Z powyższego wynika, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

Istota sprawy

- 23 Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania (wyrok z dnia 12 września 2019 r., A i in., C-347/17, EU:C:2019:720, pkt 32).

- 24 Jak wynika z postanowienia odsyłającego, sąd odsyłający zastanawia się, w kontekście wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego, w jaki sposób powinien wypełnić część J formularza zawartego w załączniku A do dyrektywy 2014/41.
- 25 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że poprzez swoje pytania, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 5 ust. 1 dyrektywy 2014/41 w związku z częścią J formularza określonego w załączniku A do tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że organ sądowy państwa członkowskiego, wydając europejski nakaz dochodzeniowy, powinien umieścić w tej części opis środków odwoławczych przewidzianych w stosownym przypadku w jego państwie członkowskim, przysługujących przeciwko wydaniu takiego nakazu.
- 26 Na wstępie należy zauważyć, że z brzmienia art. 5 ust. 1 dyrektywy 2014/41 wynika, iż wydanie europejskiego nakazu dochodzeniowego zakłada uzupełnienie i podpisanie formularza określonego w załączniku A do tej dyrektywy, a także poświadczenie prawdziwości i poprawności zawartych w nim informacji.
- 27 Punkt 1 części J tego formularza przewiduje, że organ wydający wskazuje, „czy przeciwko wydaniu END wnoszono już środek odwoławczy, a jeżeli tak, [podaje bardziej szczegółowe informacje] (opis środka odwoławczego, w tym kroki, które należy podjąć, i terminy, których należy przestrzegać)”.
- 28 Z samego brzmienia pkt 1 części J wspomnianego formularza, a w szczególności z wyrażenia „a jeżeli tak”, wynika, że opis środków odwoławczych należy zawrzeć w tym punkcie tylko w przypadku, gdy został wniesiony środek odwoławczy od europejskiego nakazu dochodzeniowego.
- 29 Ponadto użycie sformułowania „proszę podać bardziej szczegółowe informacje” w związku z opisem środków odwoławczych, który powinien w takiej sytuacji znajdować się we wspomnianym punkcie, świadczy o tym, że prawodawca Unii chciał zapewnić, aby organ wykonujący został poinformowany o środkach odwoławczych wniesionych od tego europejskiego nakazu dochodzeniowego, który został mu przekazany, a nie, bardziej ogólnie, o środkach odwoławczych przewidzianych w stosownym przypadku w wydającym państwie członkowskim, przysługujących przeciwko wydaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego.
- 30 Podobnie pkt 2 części J formularza określonego w załączniku A do dyrektywy 2014/41 ma na celu zapewnienie, aby organ wykonujący został poinformowany o środkach odwoławczych wniesionych od europejskich nakazów dochodzeniowych, a nie przedstawienie mu opisu środków odwoławczych istniejących w stosownym przypadku w wydającym państwie członkowskim, przysługujących przeciwko wydaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego.
- 31 Z treści tego przepisu wynika bowiem, że organ wydający jest zobowiązany jedynie do wskazania w tym punkcie części J europejskiego nakazu dochodzeniowego, który wydaje, nazwy i danych kontaktowych właściwego organu wydającego państwa członkowskiego, który może dostarczyć dodatkowych informacji na temat środków odwoławczych, pomocy prawnej oraz tłumaczeń ustnych i pisemnych w tym państwie członkowskim.
- 32 Takie informacje nie byłyby zresztą użyteczne, gdyby europejski nakaz dochodzeniowy zawierał już abstrakcyjny opis środków odwoławczych, które istnieją w stosownym przypadku w wydającym państwie członkowskim, przysługujących przeciwko wydaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego.
- 33 Z powyższych rozważań wynika, że wydając europejski nakaz dochodzeniowy organ wydający, nie powinien umieszczać w części J formularza zawartego w załączniku A do dyrektywy 2014/41 opisu środków odwoławczych, które zostały przewidziane w stosownym przypadku w jego państwie członkowskim, przysługujących przeciwko wydaniu takiego nakazu.

- 34 Wykładnię tę potwierdza art. 14 ust. 5 dyrektywy 2014/41, który przewiduje, że organ wydający i organ wykonujący informują się nawzajem o środkach odwoławczych, z których skorzystano przeciw wydaniu, uznaniu lub wykonaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego.
- 35 Wykładnia taka jest ponadto w stanie zapewnić pełną realizację celu tej dyrektywy, jaki wynika z jej motywów 21 i 38, polegającego na uproszczeniu i przyspieszeniu współpracy wymiarów sprawiedliwości między państwami członkowskimi w oparciu o zasady wzajemnego zaufania i uznawania.
- 36 W istocie wprowadzenie formularza takiego jak formularz przewidziany w załączniku A do dyrektywy 2014/41, który organ sądowy państwa członkowskiego, zamierzający wydać europejski nakaz dochodzeniowy, powinien wypełnić, wskazując konkretnie niezbędne informacje, ma na celu podanie do wiadomości organu wykonującego formalne informacje minimalne, niezbędne do umożliwienia mu wydania decyzji w sprawie uznania lub wykonania danego europejskiego nakazu dochodzeniowego, oraz, w stosownym przypadku, przeprowadzenia wnioskowanego środka dochodzeniowego w terminie określonym w art. 12 tej dyrektywy [zob. analogicznie wyrok z dnia 6 grudnia 2018 r., IK (wykonanie kary uzupełniającej), C-551/18 PPU, EU:C:2018:991, pkt 49, 50 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 37 Ponieważ opis środków odwoławczych, które w stosownym przypadku istnieją w wydającym państwie członkowskim, przysługujących przeciwko wydaniu europejskiego nakazu dochodzeniowego, nie powinien być zawarty w części J formularza określonego w załączniku A do dyrektywy 2014/41, nie ma potrzeby dokonywania w niniejszej sprawie wykładni art. 14 tej dyrektywy, w szczególności w celu ustalenia, czy przepis ten stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które nie przewiduje żadnego środka odwoławczego pozwalającego na zakwestionowanie materialnoprawnych podstaw wydania europejskiego nakazu dochodzeniowego, którego celem jest przeprowadzenie przeszukania, zajęcia określonych przedmiotów oraz przesłuchania świadka.
- 38 Mając na względzie całość powyższych rozważań, na przedstawione pytania należy odpowiedzieć, że art. 5 ust. 1 dyrektywy 2014/41 w związku z częścią J formularza określonego w załączniku A do tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że organ sądowy państwa członkowskiego, wydając europejski nakaz dochodzeniowy, nie powinien umieszczać w tej części opisu środków odwoławczych przewidzianych, w stosownym przypadku, w jego państwie członkowskim, które przysługują przeciwko wydaniu takiego nakazu.

W przedmiocie kosztów

- 39 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 5 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych w związku z częścią J formularza określonego w załączniku A do tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że organ sądowy państwa członkowskiego, wydając europejski nakaz dochodzeniowy, nie powinien umieszczać w tej części opisu środków odwoławczych przewidzianych, w stosownym przypadku, w jego państwie członkowskim, które przysługują przeciwko wydaniu takiego nakazu.

Podpisy